

Har Norge flere "fattige" eldre enn andre land?*

Jon Epland

Flere internasjonale studier over inntektsfordeling og fattigdom har vist at andelen eldre i lavinntektsgruppen er svært høy i Norge sammenlignet med andre land i Vest-Europa. I denne artikkelen argumenteres det for at dette resultatet henger sammen med valg av metode for å sammenligne inntekter i store og små husholdninger. Den metoden som disse undersøkelsene baserer seg på har gitt en lavinntektsgrense for Norge som ligger klart høyere enn det som er folketrygdens minsteytelse (minstepensjonen). Mange minstepensjonister med små tilleggsinntekter utover trygden, havner dermed under denne lavinntektsgrensen. Artikkelen viser også til tallmateriale som tyder på at norske pensjonister likevel ikke har en lavere kjøpekraft enn pensjonister i andre land. Avslutningsvis argumenteres det for at økningen i minstepensjonen i 1998 førte til en merkbar reduksjon i tallet på eldre med inntekt under lavinntektsgrensen.

Innledning

I internasjonale undersøkelser fremstår gjerne Norge og de andre nordiske landene som svært egalitære samfunn der inntektsfordelingen er jevnere enn i de fleste andre land og der forekomsten av lavinntekt og fattigdom blant befolkningen er svært liten (se f.eks. Atkinson, Rainwater & Smeeding, 1995; Gottschalk & Smeeding, 1999; Jäntti & Danziger, 1998). Men dette bildet endrer seg når en ser på fordelingen for visse undergrupper av befolkningen, nærmere bestemt de eldre. I en nylig publisert rapport fra OECD med data fra midten av 1990-tallet, fremstår Norge som det landet med den høyeste andelen eldre (65 år og eldre) med lav inntekt av samtlige europeiske land som inngikk i undersøkelsen. Norge ble her så vidt forbigått av USA. Mens Norge hadde 19 prosent av alle eldre under en gitt lavinntektsgrense var tilsvarende tall for Sverige, Finland og Danmark hhv. 3, 8 og 9 prosent. OECD konkluderer videre med at i Norge utgjorde de eldre hele 36 prosent av alle som er under lavinntektsgrensen - den høyeste andelen av samtlige OECD land som var med i undersøkelsen (OECD, 1999; Förster, 2000).

Også andre internasjonale undersøkelser konkluderer med at andelen eldre med lav inntekt er høy i Norge, sammenlignet med andre land. I Atkinson, Rainwater & Smeeding sin store analyse over inntektsfordelingen i flere OECD land (1995), skiller igjen Norge seg ut med en høyere andel eldre (60 år og over) med inn-

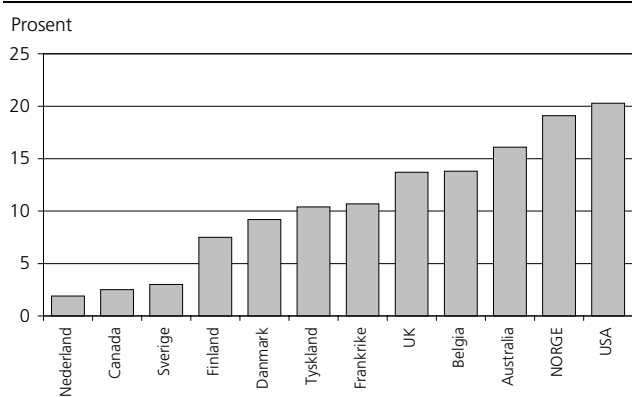
tekt under lavinntektsgrensen enn de fleste andre land, og betraktelig høyere andel enn andre nordiske land som inngikk i undersøkelsen (figur 2).

Det er åpenbart at det er mange store metodiske problemer forbundet med det å foreta slike sammenligninger på tvers av land. Blant annet er det betydelige forskjeller i datagrunnlaget til de ulike lands inntektsundersøkelser. En god oversikt over slike sammenligningsproblemer er gitt i St m nr. 50 1998-99: *Utjamningsmeldinga*, på side 179. I tillegg må det nevnes at rene inntektsmål trolig ikke er noen fullgod indikator når en skal sammenligne ulike gruppers levestandard på tvers av land. Omfang og prising av offentlige tjenester, som er særlig viktig for de eldre, varierer for eksempel mye fra et land til et annet.

I det følgende skal vi se nærmere på hvordan resultatene fra disse internasjonale undersøkelsene har fremkommet. Vi vil blant annet vise at forekomsten av lavinntekt blant norske eldre er svært følsom for hvordan en velger å justere for stordriftsfordeler innen husholdningene, og at den metode (ekvivalensskala) som mange av disse nye fordelingsstudiene baserer seg på gir en lavinntektsgrense som ligger klart over det som var folketrygdens minsteytelse. Dersom en benytter andre skalaer vil en få helt andre estimater både av antallet personer i alt under en gitt inntektsgrense og særlig i tallet på eldre med lav inntekt. Vi vil også vise at når en baserer seg på et mer absolutt inntektsmål har ikke norske pensjonister et lavere inntektsnivå enn pensjonister i andre land. Definisjon og bestemmelse av fattigdomsgrenser er imidlertid et problematisk og omstridt forskningstema, som det ikke blir

Jon Epland er rådgiver ved seksjon for inntekt- og lønnsstatistikk. (jon.epland@ssb.no)

* Takk til Rolf Aaberge, Hilde Bojer, Mads Ivar Kirkeberg, Knut Moum og Per Ove Smogeli for nyttige kommentarer.

Figur 1. Andelen personer 65 år og eldre med inntekter under 50 prosent av medianinntekten. 1994-95

Kilde : OECD (1999), tabell 5.4.

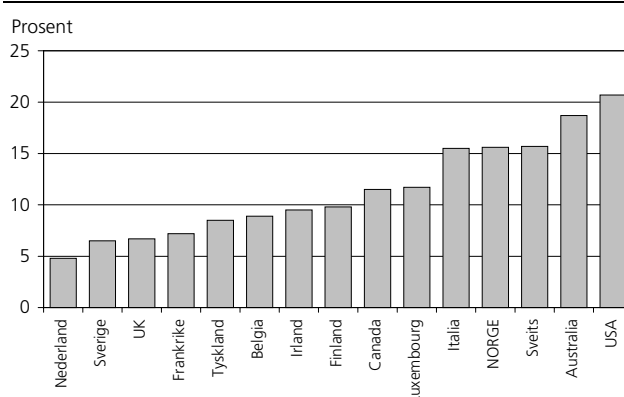
plass til å gi en fyllestgjørende behandling i denne artikkelen.

I mai 1998 ble Folketrygdens minstepensjon økt betydelig i Norge. Avslutningsvis presenteres derfor nye tall over forekomsten av lavinntekt blant eldre etter økningen av minstepensjonen.

Ekvivalensskala og lavinntektsgrense

En mulig metode for å kunne sammenligne den økonomiske velferden til ulike typer husholdninger, for eksempel enslige og barnefamilier, er å justere for ulike husholdningsstørrelse ved å ta i bruk såkalte forbruksvekter eller ekvivalensskalaer. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning bestående av for eksempel fire medlemmer må ha for å ha tilsvarende levestandard eller økonomisk velferd som en enslig. I følge Buhmann m. fl. (1988) kan variasjoner i ekvivalenselastisitet (dvs. den faktoren som husholdningsinntekten skal justeres med) beskrives ved hjelp av en parameter E , som varierer fra 0 og til 1. $E=0$ vil da være ujustert husholdningsinntekt. Det vil si at en ikke tar hensyn til at store husholdninger trenger en høyere inntekt enn små husholdninger for å ha tilsvarende økonomiske velferd. Den andre ytterkanten vil da være $E=1$ der husholdningsinntekten er dividert med antall personer i husholdningen. Ved denne tilnærmingen ser en helt bort fra at store husholdninger vil ha stordriftsfordeler, for eksempel i forbindelse med boligkonsum og andre fellesgoder.

Felles for de analysene der norske eldre kommer relativt dårlig ut sammenlignet med andre land, er at en benytter en skala som ligger et sted midt mellom de to ytterkantene som er beskrevet over. På samme måte som i flere andre nyere analyser over inntektsfordelingen har en her benyttet en skala der $E=0,5$. Dette er den såkalte kvadratrotskalaen, der den vekt

Figur 2. Andelen personer 60 år og eldre med inntekter under 50 prosent av medianinntekten. 1984-88

Kilde: Atkinson, Rainwater & Smeeding (1995), tabell 7.2.

de enkelte husholdningsmedlemmene får tilsvarende kvadratrotten av antall personer i husholdningen. En husholdning bestående av fire personer vil ifølge denne skalaen måtte ha en inntekt som er dobbelt så stor som det en enslig person har, for å ha et tilsvarende velferdsnivå ($\sqrt{4}=2$).

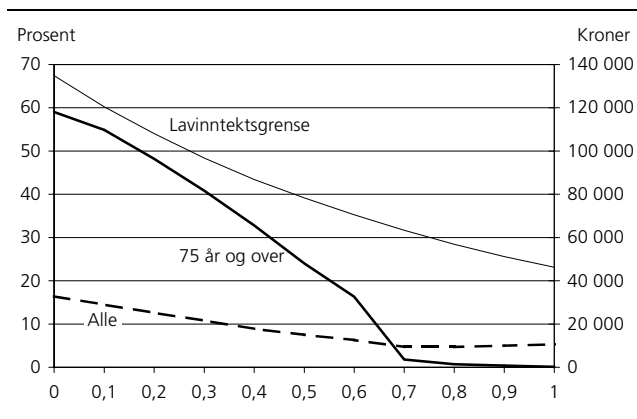
Kvadratrotskalaen er likevel bare en av mange ekvivalensskalaer som benyttes ved internasjonale sammenligninger. En annen hyppig brukt skala er for eksempel OECD-skalaen fra 1982 (OECD, 1982). Denne skalaen regner stordriftsfordelene som betydelig mindre enn kvadratrotskalaen. For eksempel vil en husholdning på fire personer (to voksne og to barn) måtte ha en inntekt som er 2,7 ganger større enn en enslig for å ha et tilsvarende velferdsnivå.² OECD-skalaen har imidlertid blitt kritisert for å være for "bratt", dvs. at den overvurderer størrelsen på den inntekten som store husholdninger må ha for å ha samme velferdsnivå som små husholdninger. En har begrunnet denne kritikken med å vise til resultatene fra såkalte subjektive undersøkelser der husholdninger av ulik størrelse selv har oppgitt hva som er et tilstrekkelig inntektsnivå. Slike undersøkelser dokumenterer at stordriftsfordelene er betydelige innen flerpersonhusholdninger (Van Praag og Flik, 1992; Rainwater, 1992; Hagens m.fl., 1994). Av denne grunn anbefaler f.eks. Eurostat at en benytter en "modifisert" utgave av den gamle OECD-skalaen, der en ligger større vekt på at store husholdninger har stordriftsfordeler (Eurostat, 1998).³ Denne modifiserte skalaen har en ekvivalenselastisitet som ikke ligger langt fra kvadratrotskalaen (Förster, 1993).

Som påvist av blant andre Lund og Aaberge (1999) vil langt færre eldre bli kategorisert som fattige når en bruker skalaer som forutsetter at stordriftsfordelene er små i stedet for store. Forklaringen er at ekvivalent-

2 OECD-skalaen tilordner første voksne person i husholdningen en vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,7 og barn vekt lik 0,5.

3 Den "modifiserte" skalaen skiller seg fra OECD-skalaen ved å erstatte hhv. 0,7 og 0,5 med 0,5 og 0,3. En husholdning på fire (to voksne og to barn) vil med denne skalaen måtte ha en inntekt tilsvarende 2,1 ganger det en enslig har for å ha samme velferdsnivå.

Figur 3. Andelen eldre (75 år og over) og personer i alt med ekvivalentinntekt under 50 prosent av medianen (venstre akse) og lavinntektsgrensen i kroner (høyre akse) ved ulik grad av stordriftsfordeler (ekvivalens-elasticitet). 1996

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

inntektene til personer som lever i store husholdninger da blir mindre og at dette reduserer størrelsen på medianinntekten (dvs. inntekten til den midterste observasjonen i fordelingen) og dermed fattigdomsgrensen.

Dette blir klart illustrert i figur 3, som viser hvordan lavinntektsgrensen (50 prosent av medianinntekten) varierer med ekvivalensskalaer med ulik elasticitet. Ved $E=0,5$ var denne lavinntektsgrensen i 1996 vel 78 000 kroner for en enslig (høyre akse). Siden minstepensjonen det samme året var på om lag 65 000 kroner førte dette til at mange minstepensjonister som kun har små tilleggsinntekter utover trygden vil havne under en slik lavinntektsgrense. Det viser seg da også at nesten en firedel (24 prosent) av alle personer som var 75 år eller eldre hadde en ekvivalentinntekt som var under lavinntektsgrensen i 1996 (venstre akse). Men dersom vi går over til å benytte en ekvivalensskala som regner stordriftsfordelene som mindre, dvs. med større elasticitet, ser vi at andelen eldre i lavinnteksgruppen faller raskt. Når $E=0,7$, for eksempel, som er om lag den elasticiteten som den gamle OECD skalaen har, gav dette en lavinntektsgrense på om lag 63 000 kroner i 1996. Denne grensen lå da om lag 2 000 kroner under gjeldende minstepensjon til enslige, og figuren viser da også at nesten ingen eldre hadde en ekvivalentinntekt etter skatt som lå under 50 prosent av medianen. I internasjonale studier som baserer seg på OECD-skalaen blir derfor resultatene for Norge vesentlig forskjellig fra de analysene som benytter kvadratrot-skalaen. Det viser det seg da at svært få eldre i Norge befinner seg i lavinnteksgruppen, og omfanget av lavinn-

tekt blant de gamle er om lag på samme nivå som i våre naboland (se f.eks. Shalev, 1996; Aaberge, Andersen og Wennemo, 1999).

Det er ellers et kjent fenomen at valg av ekvivalensskala har stor betydning for hvilke grupper som havner under en gitt lavinntektsgrense, og også i andre land har de eldre vist seg å være en gruppe som er særlig følsom for valg av skala (se f.eks. de Vos & Zaidi, 1997). Ut i fra de resultatene som er gjengitt tidligere ser likevel utslagene ut til å være spesielt store for Norge. Siden valg av ekvivalensskala har stor betydning for hvem som klassifiseres som fattige kan det være interessant å se nærmere på om norske pensjonister faktisk har så mye dårligere råd enn pensjonister i andre land.

Siden det finnes lite data som sammenligner det reelle inntektsnivået eller kjøpekraften til ulike grupper på tvers av land, er det imidlertid ikke lett å gi et godt svar på dette. Av den grunn er det mest vanlig i internasjonale inntektsanalyser å relatere inntektene til ulike grupper til det nasjonale gjennomsnittet eller til medianinntekten. For å sammenlikne ulike gruppers kjøpekraft på tvers av ulike land er det nødvendig å regne om til en felles valuta, og ønskelig å justere for ulikheter i de ulike lands prisnivåer. En slik tilnærming er å omregne inntektene til såkalte kjøpekraftpariteter (KKP). Noe forenklet kan en si at det beløpet som fremkommer etter å ha blitt justert ved hjelp av KKP, skal kunne kjøpe den samme mengde varer og tjenester i de ulike land.

Det er likevel ikke problemfritt å benytte KKP ved inntektsanalyser (se f.eks. Gottschalk og Smeeding, 1999). Det kan f.eks. stilles spørsmål om en skal benytte KKP for alle typer varer og tjenester, eller bare avgrenset til forbruksvarer. Et annet spørsmål er om det er rimelig å benytte samme KKP-faktor uavhengig av hvor i fordelingen personene befinner seg. I tillegg bør det bemerkes at heller ikke i KKP-justerte inntekter inngår verdien av offentlige tjenester – noe som er særlig viktig for de eldre.

Med disse reservasjonene i mente gjengir vi under resultatene fra en undersøkelse som nylig har blitt publisert for de nordiske landene av Nordisk Sosialstatistisk Komité (NOSOSKO, 1999). En fordel med å avgrense sammenligningen til de nordiske landene er at i tillegg til å ha mange likhetstrekk når det gjelder demografiske forhold, arbeidsmarked og størrelsen på offentlig sektor, så utarbeides også inntektsstatistikken mer eller mindre etter samme metode.⁴

4 I motsetning til de fleste OECD land baserer de nordiske land seg på å benytte registerdata, for eksempel fra skatteligningen, ved utarbeiding av inntektsstatistikk. I andre land, der denne muligheten ikke foreligger, er det vanlig å innhente inntektsdata ved hjelp av intervjuundersøkelser. Dette kan i større grad føre til under- og feilrapportering av visse typer inntekter (se for eksempel Appendix 6 i Atkinson, Rainwater & Smeeding, 1995).

Tabell 1. Gjennomsnittlig disponibel ekvivalentinntekt (E=0,5) for ulike husholdningstyper og etter hovedinntektstakerens alder. KKP-Euro. 1996

	Disponibel inntekt i KKP-Euro		Inntekt i prosent av gjennomsnittsinntekten til par der hovedinntektstakeren er i yrkesaktiv alder	
	Enslige ¹	Par ²	Enslige	Par
Danmark				
Under 65/67 år	13 253	20 435	65	100
Over 65/67 år	10 613	12 800	52	63
I alt	12 516	19 549	61	96
Finland				
Under 65/67 år	10 235	14 300	72	100
Over 65/67 år	8 704	12 269	61	86
I alt	9 777	14 003	68	98
Norge				
Under 65/67 år	11 959	18 189	66	100
Over 65/67 år	9 246	12 523	51	69
I alt	11 206	17 261	62	95
Sverige				
Under 65/67 år	10 916	15 201	72	100
Over 65/67 år	9 555	13 722	63	90
I alt	10 490	14 864	69	98

¹ Omfatter også enslige forsørgere

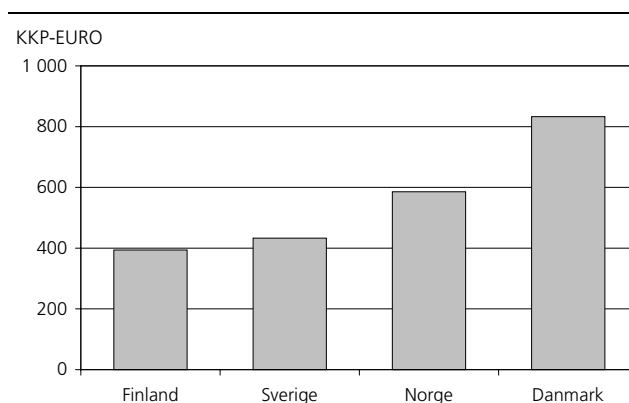
² Omfatter også par med hjemmeboende barn

Kilde: NOSOSKO, 1999.

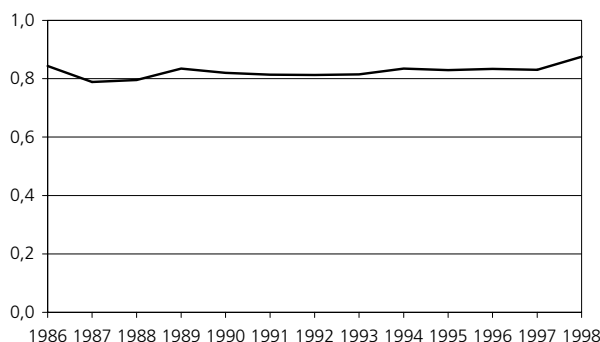
Tabell 1 viser gjennomsnittlig disponibel ekvivalentinntekt⁵ (E=0,5) for husholdninger der hovedpersonen hhv. er over og under pensjonsalderen. I tillegg til å korrigere for KKP er de nasjonale verdiene regnet om til en felles valuta, i dette tilfelle Euro.

Tabellen viser at norske pensjonisthusholdninger i gjennomsnitt ikke har et inntektsnivå som ligger særlig tilbake fra det pensjonistene i de andre nordiske landene har. En enslig alderspensjonist i Norge hadde for eksempel i 1996 en disponibel inntekt på 9 246 KKP-Euro. Dette var riktignok noe under nivået til danske og svenske pensjonister, men høyere enn inntektsnivået til enslige finske pensjonister. Også inntektsnivået til pensjonistekparene i Norge ligger på om lag samme nivå som tilsvarende gruppe i de andre landene.

Tabell 1 viste at gjennomsnittsinntektene til norske pensjonister ligger på om lag samme nivå som pensjonister i andre nordiske land. Men det kan tenkes at inntektsulikheten blant norske pensjonister er så mye større enn i andre land, slik at dette forklarer den høye andelen med inntekter under lavinnteksgrensen. Imidlertid så har alle de nordiske landene en lovfestet minstepensjon (minstepensjon).

Figur 4. Månedlig minstepensjon til enslige pensjonister. KKP-Euro. 1997

Kilde: NOSOSKO, 1999.

Figur 5. Forholdet mellom minstepensjonen og lavinntektsgrensen. 1986-1998

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

Alle pensjonister skulle derfor ha en minsteinntekt som minst tilsvarer denne ytelsen. Figur 4 viser at omregnet til KKP-Euro så er ikke den norske minstepensjonen lavere enn i de andre nordiske land. Faktisk er det bare Danmark som hadde en mer generøs minstepensjon enn Norge i 1997.

Resultatene gjengitt overfor tyder ikke på at norske eldre har lavere inntekter i absolutt forstand enn eldre i våre naboland. Derimot er det sannsynlig at *avstanden* mellom inntektsnivået til enslige pensjonister og resten av befolkningen er større i Norge enn i de andre nordiske landene. Som tabell 1 viser hadde for eksempel enslige norske pensjonister en gjennomsnittlig disponibel inntekt som bare var 51 prosent av inntekten til norske parhusholdninger, der hovedpersonen var i yrkesaktiv alder. Dette var klart lavere enn tilsvarende forholdstall i Sverige og Finland. Inntektsforskjellen mellom enslige pensjonister og pensjonistpar var også større i Norge enn i Danmark. Den store inntektsavstanden mellom eldre og personer i yrkesaktiv alder i Norge, har blitt ytterligere dokumentert i en

5 Dette inntektsbegrepet tilsvarer omtrent det norske begrepet "inntekt etter skatt". En viktig forskjell er imidlertid at studielån her inngår i inntektsbegrepet, og at avdrag på studielån har blitt trukket fra.

Tabell 2. Andelen personer i ulike aldergrupper med ekvivalentinntekt under halvparten av medianinntekten (E=0,5). 1986-1998

	0-17	18-24	25-39	40-49	50-64	65-74	75-	Alle
Kvinner og menn								
1986	3,8	8,8	3,6	2,4	3,8	10,0	31,7	6,4
1991	5,0	10,8	5,4	3,2	3,4	7,8	23,9	6,7
1996	4,3	17,5	6,2	3,0	4,1	7,8	24,0	7,5
1998	3,4	19,2	5,4	2,9	2,7	4,8	17,1	6,3
Kvinner								
1986	4,5	11,5	4,0	1,7	5,2	13,4	40,2	8,6
1991	4,5	14,0	5,8	2,2	5,1	11,3	32,5	8,4
1996	4,5	21,5	5,3	2,6	4,0	10,8	31,0	8,9
1998	3,3	20,3	4,9	2,5	2,5	6,2	23,6	7,0
Menn								
1986	3,1	6,1	3,2	3,1	2,4	5,7	17,1	4,2
1991	5,6	7,9	4,9	4,2	1,6	3,5	10,0	5,0
1996	4,1	13,7	6,9	3,4	4,1	4,2	13,0	6,1
1998	3,6	18,1	5,9	3,3	2,9	3,0	6,9	5,4

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

rapport fra OECD. Mens norske eldre (75 år og over) midt på 90-tallet hadde en disponibel ekvivalent inntekt som bare utgjorde 61 prosent av landsgjennomsnittet, var tilsvarende tall for Danmark, Finland og Sverige hhv. 65, 74 og 77 prosent (Burniaux m.fl., 1998, tabell 4.7).

Konsekvenser ved økningen i minstepensjonen

I 1998 ble det foretatt en betydelig økning av folketrygdens minstepensjon. Med virkning fra 1. mai 1998 ble det foretatt en kraftig oppjustering av minstepensjonen ved at grunnbeløpet og særtillegget til sammen økte med 1000 kroner pr. måned. Dette førte til at gjennomsnittlig årlig minstepensjon for en enslig økte fra 68 320 kroner i 1997 til 77 360 kroner i 1998. I de neste avsnittene skal vi se på hvilke utslag denne endringen hadde på forekomsten av lavinntekt blant de eldre.

Vi har tidligere sett at minstepensjonen i 1996 lå klart lavere enn det som var lavinntektsgrensen når denne ble definert som halvparten av medianinntekten og der en benytter en ekvivalensskala med elastisitet lik 0,5 (kvadratrotskalaen). Figur 5 viser hvordan forholdet mellom årlig minstepensjon og lavinntektsgrensen, når denne er definert som over, har utviklet seg for perioden 1986 til 1998.

Figuren viser at forholdet mellom minstepensjonen og lavinntektsgrensen har vært relativt stabil. I 1986 lå minstepensjonen på et nivå som tilsvarte 84 prosent av lavinntektsgrensen. I de påfølgende årene ble denne andelen noe redusert som følge av at det generelle inntektsnivået til husholdningene, målt ved medianinntekten, økte mer enn minstepensjonen. Mellom 1989 og 1997 er det imidlertid stor grad av samsvar i veksttakten mellom de to inntektsmålene og der minstepensjonen hele tiden ligger på om lag 82-83 pro-

sent av det beløpet som var halvparten av medianinntekten. Som forventet førte økningen i minstepensjonen i 1998 til at avstanden mellom lavinntektsgrensen og minstepensjonen ble redusert. Minstepensjonen økte nå til et nivå som tilsvarte 88 prosent av lavinntektsgrensen. Når utslagene likevel ikke ble større skyldes dette at også medianinntekten for husholdningene økte betydelig dette året.

I tabell 2 ser vi så på hvordan andelen personer med inntekter under lavinntektsgrensen har utviklet seg. I og med at avstanden mellom minstepensjonen og lavinntektsgrensen nå har blitt redusert, og gitt det faktum at de fleste minstepensjonister har tilleggsinntekter – om enn små – utover trygden (Pedersen, 1999), forventer vi at andelen eldre i lavinntektsgrupper har blitt redusert i 1998. Tabellen viser da også at på tross av at det fremdeles er relativt flest eldre i lavinntektsgruppen, så har det funnet sted en merkbar reduksjon i andelen eldre med lav inntekt. Blant de aller eldste (75 år og eldre) der andelen minstepensjonister er størst, ble andelen med inntekt under lavinntektsgrensen redusert fra 24 prosent i 1996 til 17 prosent i 1998. Utslagene var særlig store for kvinner i den eldste alderskategorien. Her ble andelen i lavinntektsgruppen redusert fra 31 til 23,6 prosent bare mellom 1996 og 1998. Vi ser også at andelen yngre pensjonister i lavinntektsgruppen ble redusert i 1998. Den ulike trenden for unge og eldre, som vi har påpekt tidligere, ser også ut til å fortsette (Epland, 1998). Mens det blir stadig færre eldre med lav inntekt, har det funnet sted en økning i tallet på unge (18-24 år) med lav inntekt. Vi noterer likevel at det skjedde en betydelig reduksjon i tallet på personer i alt under lavinntektsgrensen fra 1996 til 1998. I 1998 var det bare 6,3 prosent av befolkningen som hadde en ekvivalentinntekt etter skatt under 50 prosent av medianen. Vi må helt tilbake til 1980-tallet for å finne en tilsvarende lav andel. Siden de eldre utgjør en så stor andel av de med

lav inntekt, kan mye av denne reduksjonen trolig tilskrives økingen i minstepensjonen kombinert med økte renteinntekter.⁶

Avslutning

I denne artikkelen har vi gjengitt resultatene fra flere internasjonale undersøkelser som rapporterer om en høy andel eldre med lavinntekt i Norge. Felles for disse undersøkelsene er at de baserer seg på relative lavinntektsmål, dvs. at andelen i lavinnteksgruppen blir beregnet ut i fra en relativ avstand til det nasjonale gjennomsnittet eller medianen, og at de har benyttet en ekvivalensskala som gir en lavinntektsgrense for Norge som ligger klart høyere enn det som var folketrygdenes minstepensjon til enslige. Benytter en derimot andre ekvivalensskalaer som regner stordriftsfordelene som mindre vil omfanget av lavinntekt blant de eldre blir betydelig mindre. Dette blir støttet av resultater fra andre internasjonale undersøkelser som viser at Norge da ikke har særlig flere eldre med lav inntekt enn andre land.

Vi har også vist at dersom en går over fra å benytte relative inntektsmål til mer absolutte inntektsmål som mer tar hensyn til kjøpekraft, ligger inntektsnivået til norske pensjonister om lag på nivå med pensjonistene i våre naboland.

Selv om det nå i økende grad tas til orde for også å benytte mer absolutte mål innenfor fattigdomsforskningen (se for eksempel Bradshaw, 2000 og Smeeding m.fl., 2000) så vil det også i fremtiden hovedsakelig bli benyttet relative inntektsmål for å belyse fattigdom og lavinntekt. Dette skyldes først og fremst at denne tilnærmingen er relativt enkelt å operasjonalisere for brukere av mikrodata, siden opplysninger om inntekt er tilgjengelig for de fleste land. I tillegg har denne tilnærmingen fått et nærmest offisielt preg i mange europeiske land gjennom anbefalinger fra EU.⁷

Nye data for inntektsåret 1998 viser at økningen i minstepensjonen, kombinert med økte renteinntekter, førte til en betydelig reduksjon i tallet på eldre med inntekt under 50 prosent av medianinntekten. Siden de eldre utgjør en relativ stor andel av alle personer med lav inntekt, førte dette også til at det ble færre personer i alt med lavinntekt i 1998. Siden inntektsgrunnlaget til nye pensjonister (både pensjoner og tilleggssinntekter) blir stadig forbedret forventer vi at i framtidige internasjonale sammenligninger over lavinntekt, så vil andelen eldre med inntekt under en gitt

lavinntektsgrense trolig ikke være særlig høyere i Norge enn i andre land vi normalt sammenligner oss med.

Referanser

- Aaberge, R., A. Andersen og T. Wennemo (1999): "Extent, Level and Distribution of Low Income in Norway, 1979-1995" i Gustafsson B. og P. J. Pederesen: *Poverty and Low Income in the Nordic Countries*, Ashgate.
- Atkinson, A. B., L. Rainwater & T. M. Smeeding (1995): *Income Distribution in OECD Countries*, Social Policy Studies No. 18, OECD, Paris
- Bradshaw, J. (2000): Measurement of absolute poverty, Paper Prepared for Eurostat's Working Group on Social Exclusion and Poverty, 3-4 April 2000, Luxembourg.
- Buhmann, B., L. Rainwater, G. Schmaus & T. M. Smeeding (1988): Equivalence scales, well-being, inequality and poverty: sensitivity estimates across ten countries using the Luxembourg Income Study (LIS) database, *The Review of Income and Wealth*, Series 34, 115-42.
- Burniaux, J-M, Dang, T-T, Fore, D., Förster, M., d'Ercole, M.M. and Oxley, H. (1998): *Income Distribution and Poverty in Selected Countries*, Economics Department, Working Papers No. 189, OECD, Paris.
- De Vos & M. A. Zaidi (1997): Equivalence scale sensitivity of poverty statistics for the Member States of the European Community, *The Review of Income and Wealth*, Series 43, 319-333.
- Epland, J. (1998): *Endringer i fordelingen av husholdningsinntekt 1986-1996*, Rapport, 98/17, Statistisk sentralbyrå.
- Eurostat (1998): Recommendations from the Task Force on Social Exclusion and Poverty, Luxembourg.
- Förster, M. F. (1993): Comparing poverty in 13 OECD countries: Traditional and synthetic approaches, *Luxembourg Income Study Working Paper No. 100*, Luxembourg.
- Förster, M. F. (2000): Trends and driving factors in income distribution and poverty in the OECD area,

6 Husholdninger der hovedinntektstakeren var 80 år eller eldre hadde for eksempel, ifølge inntekts- og formuesundersøkelsen, en nominell økning i samlet husholdningsinntekt (før skatt) på nesten 22 prosent fra 1997 til 1998. Vel halvparten av denne økningen (51 prosent) kom i form av økt folketrygd, mens 28 prosent skyldtes økte kapitalinntekter (renter og utbytte). Resten (21 prosent) kom i form av økning i andre inntekter (f.eks. tjenestepensjon) (Statistisk sentralbyrå, 1999 og 2000).

7 Blant annet vedtok Ministerrådet i EF allerede i 1984 en uttalelse om at de fattige skulle defineres som personer eller husholdninger "whose resources are so limited as to exclude them from the minimum acceptable way of life in the Member States in which they live". Dette blir ofte tolket som at en skal definere fattigdom som den relativt avstand til det nasjonale gjennomsnittet (De Vos & Zaidi, 1997). Også en ekspertgruppe oppnevnt av EU kommisjonens statistiske kontor (Eurostat) anbefalte nylig at en konstruerer en fattigdomsgrense basert på relativ avstand (50 %) til medianinntekten (Eurostat, 1998).

Labour Market and Social Policy- Occasional Papers No. 42, OECD, Paris.

Gottschalk, P. & T. M. Smeeding (1999): Empirical evidence on income inequality in industrialized countries, *Luxembourg Income Study Working Paper No. 154 (Revised)*, Luxembourg.

Hagenaars, A.J.M., K. de Vos og M. A. Zaidi (1994): Poverty Statistics in the Late 1980s: Research based on micro-data, Erasmus University. Rotterdam.

Jäntti, M. & S. Danziger (1999): Income poverty in advanced countries, *Luxembourg Income Study Working Paper No. 193*. Luxembourg.

Lund, K. og R. Aaberge (1999): "Ekvivalensskala og tallfesting av omfang, fordeling og utvikling av fattigdom i Norge: 1982-1995", i Birkeland, E. (red): *Forskjeller i Levekår. Hefte 1: Inntekt*, Notater 99/32, Statistisk sentralbyrå.

NOSOSKO (1999): *Social trygghed i de nordiske lande 1997*, Nordisk Sosialstatistiske komité 11:1999.

OECD (1982): *The OECD List of Social Indicators*, OECD, Paris.

OECD (1999): Trends in income distribution and poverty in the OECD area, Working Party on Social Policy, 21st and 22nd October 1999, Paris.

Pedersen, V. (1999): "Inntektsstatistikk for minstepensjonister, 1996" i Birkeland, E. (red): *Forskjeller i Levekår. Hefte 1: Inntekt*, Notater 99/32, Statistisk sentralbyrå

Rainwater, L. (1992): The Poor in Comparative Perspective, Paper Prepared for the International Research Conference on Poverty and Distribution, Oslo, November 16-17.

Shalev, S. (1996): Universality and Selectivity in Income Support: An Assessment of the Issues, *Luxembourg Income Study Working Paper No. 145*, Luxembourg.

Smeeding, T.M., I. Castles, M. Ward & H. Lee (2000): Cross-Country Comparisons, Paper Prepared for the Fourth Meeting of the Canberra Group, 15-17 May, Differdange, Luxembourg.

Statistisk sentralbyrå (1999): *Størst inntektsvekst for småbarnsfamiliane*, Ukens statistikk nr. 18, 1999.

Statistisk sentralbyrå (2000): *Eitt av tre hushald tener på renteauke*, Dagens statistikk 16.06.00.

St meld nr. 50 (1998-1999): *Utjæmningsmeldinga. Om fordeling av inntekt og levekår i Noreg*, Sosial og helsedepartementet.

Van Praag, B. M. S. og R. J. Flik (1992) Subjective Poverty. Report submitted to Eurostat. Working Party on "Indicators of Poverty", Luxembourg, 13-14 November.